

Zeman, Pavel

**"Kantorský ráj, který dle domnění mnohých našinců se otevírá v Bulharsku" :
příchod českých učitelů do Bulharska v 80. letech 19. století : edice dokumentů**

Porta Balkanica. 2016, vol. 8, iss. 2, pp. [19]-40

ISSN 1804-2449

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/137005>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

„KANTORSKÝ RÁJ, KTERÝ DLE DOMNĚNÍ MNOHÝCH NAŠINCŮ SE OTEVÍRÁ V BULHARSKU“

Příchod českých učitelů do Bulharska v 80. letech 19. století. Edice dokumentů

Pavel Zeman

Pro období 80. a 90. let 19. století je v bulharském kontextu charakteristický nedostatek dobových materiálů vycházející z chaotické organizace základních státních institucí, které v této době překotně vznikaly. To se odráží také ve výzkumu česko-bulharskou vztahů – není znám přesný počet Čechů, kteří se rozhodli odejít od Bulharska, ani to, jak dlouho tam zůstali a z jakého důvodu se vraceli, chybí podrobnější informace o rodinném životě příchozích nebo o jejich zapojení do společenského života.

O českých učitelích (na rozdíl od ostatních profesních skupin) je možné díky zachování několika zde publikovaných archivních dokumentů získat podrobnější informace. Předkládaná edice má dva cíle – prvním je samotné zpřístupnění těchto materiálů širší vědecké veřejnosti a otevření možnosti jejich dalšího výzkumu. Druhým cílem je pak analýza jednotlivých dokumentů, které poskytují detailnější informace o motivacích jednotlivých uchazečů, způsobu výběru vhodných adeptů a možnostech jejich transferu do Bulharska či například obav z nového, neznámého prostředí.

Historický úvod

Bulharsko bylo součástí osmanské říše od konce 14. století, kdy Turci politicky a hospodářsky ovládli rozdělené území. Národní obrození, které se postupně rozvíjelo od poloviny 18. století, se soustředilo na obranu bulharského jazyka, zakládání škol a nezávislost bulharské církve. Emancipační snahy Bulharů o samostatný stát vyvrcholily roku 1878, kdy byl po rusko-turecké válce vyhlášen nezávislý bulharský stát. Rozhodnutím Berlínského kongresu byla ovšem rozloha územně ohraničena a tzv. velké Sanstefanské Bulharsko rozděleno, vzniklo samostatné Bulharské knížec-

tví a Východní Rumelie, autonomní území, navracené pod správu osmanské říše. Že šlo o rozdělení do značné míry umělé se potvrdilo roku 1885, kdy došlo ke sjednocení obou částí rozděleného státu. V prvních letech přesto vývoj probíhal odděleně, každá země měla vlastní státní aparát se samostatnými ministerstvy (Rychlík 2000: 239–246).

Přestože několik Čechů přicestovalo do Bulharska již před rokem 1878, počátek české migrace do Bulharska lze vymezit právě tímto zlomovým rokem bulharských dějin. Vysněná svoboda měla také svou odvrácenou tvář. Před osvobozením vzniklo na bulharském území pouze několik desítek bulharských základních škol, pro doplnění dalšího vzdělání museli Bulhaři cestovat do jiných zemí, nejčastěji Ruska, Rakousko-Uherska (především českých zemí) a Německa. Po osvobození tak byl pocítován ohromný nedostatek vzdělaných Bulharů, kteří by mohli zaujmout místa v úřednickém aparátu, ve školství, v armádě a v mnoha dalších oblastech. Právě z důvodu poptávky po vzdělaných lidech schopných zaujmout volné pozice přicházela do Bulharska také řada cizinců (Penev, Petrov 1988: 6–16). Přínos českých pracovníků byl v různých oblastech společenského života natolik významný, že se pro něj dodnes v bulharském v-

Učitel'ský sbor gymnázia v Gabrovu, snímek z výletu z roku 1900. Zdroj: archiv autora

deckém diskurzu používá označení *česká invaze* do Bulharska. Mluví se také o *civilizační úloze* Čechů¹ v nově vzniklém státě.

Českou migraci do Bulharska je možné rozdělit do několika skupin. První je spjata s příchodem českých vědců, umělců, právníků, inženýrů, učitelů, muzikantů, jinak řečeno inteligence. Jejich značný vliv se projevil především v prvních letech po osvobození. Druhou skupinu tvořili podnikatelé, kteří hledali možnosti uplatnění na novém trhu. Spolu s nimi přicházeli také pracovníci průmyslových závodů, kteří zastávali specializované pozice. V jejich stínu dodnes zůstává skupina českých řemeslníků a drobných živnostníků – fotografové, výrobci hudebních nástrojů, uzenáři, truhláři a další. Na začátku 20. století se uskutečnila poslední větší migrační vlna, spojená s příchodem jednotné skupiny českých usídlenců z oblasti Banátu do severozápadního Bulharska, kde založili českou vesnici Vojvodovo (Penčev 2009: 193–200).

¹ Lze připomenout třídičnou řadu: Todorov, V. (ed.): (1995, 1996, 1999) *Čechi v Balgarija – Istorija i topologija na edna civilizatorska rolja*. Sofija: Homo Bohemicus.

Jako nejvýznamnější je hodnocena první skupina, kterou lze nazvat inteligence. Češi se podíleli na rozvoji bulharské vědy,² byly autory několika knih a učebnic – významné jsou například jejich etnologické a historické práce. Jako nejnámější můžeme jmenovat archeology Karla a Hermenegilda Škorpily, Václava Dobruského, matematiky Teodora Monina, Františka Splítka, Vladislava Šaka a Václava Šourka, chemika Ludvíka Lukáše, malíře Jana Mrkvičku či Jaroslava Věšina. Bulharský etnolog a bohemista Vladimír Penčev o české přítomnosti v Bulharsku napsal: „*Dnes je těžko představitelná oblast společenského života, v které není zapsána zlatými písmeny činnost Čechů, kteří spojili svůj osud s Bulharskem. Otevřeme-li jakoukoli stránku historie našeho rozvoje po osvobození – ať o politice, kultuře, umění, vědě, vzdělávání, právu, ekonomice a další – jedny z prvních jmen jejich tvůrců nevyhnutelně budou česká.*“ (Penčev 2009: 193)

² Například Bečvářová, M. (2009) *České kořeny bulharské matematiky*. Praha: Matfyzpress; Vačkova, K., Vačkov, K. (1993) Ludvig Lukaš i českoto vlijanie vārhu bālgarskata chimičeska terminologija. In: Naučni trudove – Filologii, Plovdiv: Universitet Paisij Chilendarski; Dorovský, I. (1983) *Konstantin Jireček. Život a dílo*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně.

Václav Dvořák, Josef Kerhart, Bedřich Weyr, Vladimír Švejcar, Jan Kadlec, František Chalupecký a Josef Háška

Zatímco několik českých krajanů si vydobylo v Bulharsku všeobecnou známost, která často přetrvává dodnes, osudy dalších desítek a stovek jsou zapomenuty. Na tomto místě připomínáme jména několika mužů, jejichž žádosti o práci v Bulharsku se zachovaly. O jednotlivých pisatelích nemáme takřka žádné informace kromě těch, které popsali ve svých žádostech. Přesto právě tyto žádosti představují unikátním pramen – kromě jiného podrobně představují motivy jednotlivých uchazečů k cestě do Bulharska. V této edici jsou publikovány veškeré žádosti, které se dochovaly do dnešních dní. Forma žádostí byla různá – od oficiálních, květnatě psaných žádostí po dopisy formulované jako jako žádost o osobní přímluvu. Některé z nich doplňují další materiály – doporučení z české strany či přípisky bulharských úředníků.

Mezi žadateli o učitelské místo, jejichž dopisy se zachovaly, registrujeme tři matematiky, dva učitele kreslení, jednoho chemika a jednoho speciálního pedagoga. Do Bulharska nakonec odcestoval pouze jediný – učitel kreslení Ivan Kadlec (I.). V jeho případě máme k dispozici také následnou komunikaci s ministerstvem, která ukazuje chaotickou situaci tehdejší bulharské správy. Důvody neúspěchu ostatních můžeme dovodit z dokumentů, které v edici následují (VIII.–XIV.). Pracovní pozice byly již z větší části zaplněny a nebylo možné vzít každého, kdo „šel zrovna okolo“, jak tomu mohlo být v roce 1879 a částečně i 1880,“ poptávka byla pouze po kandidátech na zbývající volné pozice. Hledal se například učitel tělocviku, který by zároveň mohl vyučovat zpěv (VIII.). Je také pravděpodobné, že někteří si rozhodnutí cestovat do Orientu, jak bylo běžné Bulharsko v této době chápáno, ještě rozmysleli z obav před nestálou polickou situací a náročnými životními podmínkami (VI.).

Dokumenty dokazují, že všichni pisatelé byli seznámeni jak s politickou situací v Bulharsku, tak i s tím, že řada jejich krajanů již našla uplatnění v této balkánské zemi. Zároveň z dopisů zaznívají výhrady k nízkému uplatnění a špatným poměrům v českých zemích. Dva z uchazečů již dopředu deklarovali znalost bulharštiny, kterou získali za pomoci Bulharů, kteří studovali na českých školách (II.), u ostatních zaznívá snaha o rychlé zvládnutí tohoto jazyka. V jednom případě nacházíme zmínku o spolku převážně bulharských studentů v Praze. Všichni pisatelé pocházeli z Čech a studovali na různých vysokých školách v Praze. Kromě toho stojí za pozornost také zajímavý dobový jazyk, kterým byly dopisy psány.

Dochované materiály představují pouze torzovité svědectví, žádostí musely být podle všeho desítky. Poptávka tedy v této době převyšovala nabídku, což potvrzují i slova Konstantina Jirečka (X.). Dokumenty jsou uloženy v Archivu Národní knihovny v Sofii, další materiály přináší osobní fond Konstantina Jirečka ve Vědeckém archivu Bulharské akademie věd v Sofii. Z tohoto fondu, který obsahuje Jirečkovu kompletní dochovanou korespondenci, deníky a přípravy prací, se nachází několik materiálů osobnější povahy, je publikována jedna žádost a dvě doporučení pro kandidáty na místo učitelů v Bulharském knížectví.

Úvodní fotografie:

Pohled na město Plovdiv, 80. léta 19. století
Zdroj: Archiv Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě, archiv rodiny Škorpilových, karton 9.

“V prvních letech po osvobození se někteří učitelé vydávali do Bulharska na vlastní pěst v naději, že se dočkají vysněné pozice. Jedním z nich byl známý archeolog Herme-negild Škorpil, který přicestoval do Gabrova, kde měl v úmyslu se zdržet a přiučit se jazyku. V krátké době byl ovšem povolán jako učitel na plovdivské gymnázium. V jednom svém dopise si povzdychl nad tím, že nemá cenu žádat proplacení cestovních náhrad, protože s vládou Východní Rumelie nebyla předběžně uzavřena žádná dohoda: „Vím, po případě loňského zdejšího učitele Čecha, Wagnera, že ten bez ujednání dříve stranu cestovního žádal později náhradu za cestu; a že s velikými obtížemi toho obdržel, poněvadž napřed nic určitého vyjednáno nebylo.“ Archiv Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě, archiv rodiny Škorpilových, kart. 7, inv. č. 922, dopis z 1. 12. 1880.

Pavel Zeman (1985)

Autor je doktorandem na Historickém ústavu FF MU a šéfredaktorem časopisu *Porta Balkanica*. Vědecky se specializuje na problematiku české migrace do Bulharska v období mezi lety 1878 až 1912, zajímají ho především profesní skupiny učitelů, právníků, inženýrů a architektů.

ptzeman@gmail.com
Historický ústav FF MU, Arna Nováka 1, 60200, Brno

▲ Ludvík Lukáš, jeden ze zakladatelů výuky chemie v bulharských středních školách

Zdroj: Kol. (1929) Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868–1928. Sofie: Družstvo Čsl. Národního domu T. G. Masaryka, s. 27.

▼ Konstantin Jireček, fotografie z roku 1879.

Zdroj: BOČKOVÁ, H. (1976) Bulharská lidová kultura. Brno: Univerzita J. E. Purkyně.

Ludvík Lukáš

Druhou tematickou část představuje jediný dopis, který Ludvík Lukáš, od roku 1880 učitel chemie na plovdivském gymnáziu, adresoval tehdejšímu ministru národní osvěty ve Východní Rumelii³ Joakimu Gruevovi.⁴ Ludvík Lukáš (1859–1902) studoval na pražském gymnáziu, poté na pražské polytechnice, kterou ukončil roku 1880. V téže roce přišel do Východní Rumelie a celých dvacet let zde vyučoval chemii a fyziku. Od roku 1900 učil na Vojenské škole v Sofii. Napsal řadu odborných článků a učebnic chemie a je považován za zakladatele výuky chemie na bulharských středních školách.

Ludvík Lukáš se během svého letního pobytu v Čechách roku 1881 stal obrazně řečeno prodlouženou rukou Joakima Grueva, jeho prostředníkem v českých zemích. Obsáhlý dopis z července 1881 potvrzuje (VIII.), že měl za úkol vyhledat a oslovit několik vybraných kandidátů na uvolněné pozice na gymnáziích. Kromě toho měl také objednat nutné vybavení pro plovdivské gymnázium. Lukáš také zjišťoval informace o české předškolní výuce a možnosti pro studium bulharských dívek, které by se po získání vzdělání mohly ujmout bulharských předškolních dětí.

Z tohoto dopisu se mimo jiné dozvídáme, že české školství bylo pro rodící se bulharské školy nejen zdrojem schopných učitelů, ale také vzorem, který do určité míry napodobovali a uzpůsobovali pro vlastní prostředí.

Konstantin Jireček a František Studnička

Do třetí části je zařazena vzájemná korespondence Kostantina Jirečka a Františka Studničky. Konstantin Jireček (1854–1918) byl synem významného literárního historika a politika Josefa Jirečka (1825–1888) a vnukem známého slavisty Pavla Josefa Šafaříka (1795–1861), jehož studium historie Jihoslovanů ho inspirovalo k vlastnímu bádání. Již od mladého věku projevoval obrovský vědecký zápal. V roce 1876, ve svých 22 letech, vydal *Dějiny národa bulharského*, první historii Bulharska vůbec. Na pozvání bulharské vlády následně přicestoval do Bulharského knížectví a od roku 1879 praco-

³ Bulharsko do faktického sjednocení v roce 1885 fungovalo ve dvou, do jisté míry paralelních státních útvarech. Školství, stejně jako ostatní oblasti společenského života, se tak v této době rozvíjely odděleně.

⁴ Joakim Gruev (1828–1912) byl bulharský národní buditel narozený v Koprivšticí. Byl žákem Najdena Gerova, před osvobozením dlouhou dobu učil na základních školách v Koprivšticí a Plovdivu. V letech 1879–1884 působil jako direktor národní osvěty ve Východní Rumelii. Je autorem řady učebnic.

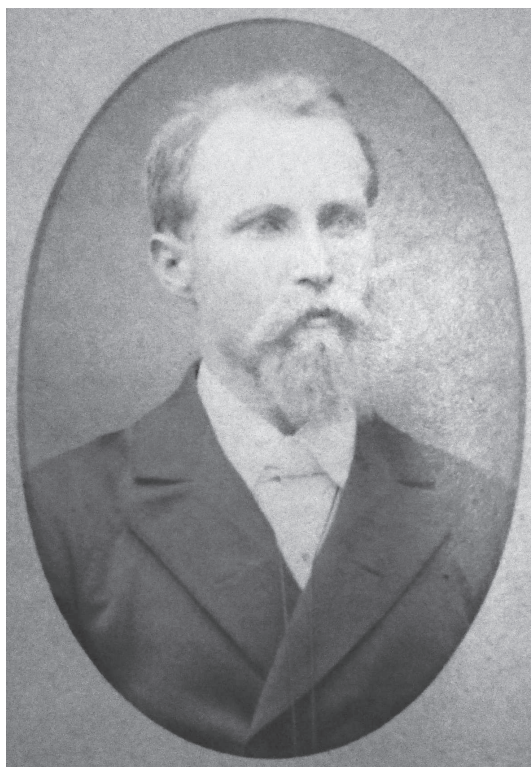
val jako sekretář na ministerstvu školství. Více než milovanou historií a etnologií se musel zabývat místní vratkou politickou situací. Zaskočen malým rozhledem bulharských politiků a těžkostmi života, několikrát uvažoval o návratu. Jeho samostatné organizační působení spadá do období, kdy stál v čele ministerstva osvěty (od července 1881 do srpna 1882). Podílel se na sepsání mnoha učebních osnov, instrukcí pro učitele a školní inspektory a prováděl administrativní změny. Kromě organizační činnosti v oblasti školství jsou dodnes cenné a cenné jeho historické a etnologické výzkumy shrnuté v objemných pracích *Cesty po Bulharsku* (1888) a *Bulharské knížectví* (1891). Především první z nich poskytuje velmi podrobné a dodnes cenné informace o situaci v Bulharsku. V roce 1884 byl jmenován řádným profesorem pražské univerzity a Bulharsko natrvalo opustil (Dorovský 1983).

V letech 1884–1893 působil jako řádný profesor na univerzitě v Praze, následně byl jmenován profesorem slovanské filologie a slovanských starožitností na vídeňské univerzitě, kde přednášel až do své smrti. Konstantin Jireček je dodnes znám mezi širokou bulharskou veřejností, je po něm pojmenováno několik škol, dvě vesnice (Ireček a Irečekovo) či třetí nejvyšší bulharský vrch v pohorí Rila, což jen dokládá jeho popularitu v Bulharsku.

Ze soukromé korespondence a deníkových záznamů Konstantina Jirečka často zaznívají kritické výhrady vůči bulharské společnosti. Svou skepsi nad stavem bulharského školství například vyjádřil ve svém dopise z roku 1880: „*Ve své pozici mohu udělat jen málo: lidé se nezajímají o školy a učebnice. Peníze nejsou a školy je potřeba nejen podporovat, ale i zakládat nové. Obštiny platí učitele, kdy se jim zachce – není zákon, který by jim to nařizoval, a učitelé odcházejí hledat si jinou práci.*“ (Iz archiva 1953: 187)

Během svého pobytu se na Jirečka, jako nejznámějšího představitele českých migrantů obracela řada lidí, kteří se toužili jeho prostřednictvím dostat ke službě v Bulharsku. Obsah vzájemné korespondence s Františkem Studničkou dokazuje, že Jireček při výběru nových učitelů spoléhal spíše na radu zkušenějšího kolegy, který mu dodával jména „prověřených“ a spolehlivých kandidátů.

František Studnička (1836–1903) byl o generaci starší český matematik a vysokoškolský profesor, od roku 1871 působil na pražské univerzitě, kde byl jmenován řádným profesorem matematiky. Po jejím rozdělení v roce 1882 zastával funkci prvního děkana české Filozofické fakulty. Je autorem řady učebnic (některé z nich byly přeloženy prá-

Snímek Jan Kadlece, pořízený během jeho působení ve Slivenu
Zdroj: Oblastní archiv ve Slivenu, fond 93k, archivní jednotka č. 18.

vě do bulharštiny) a členem několika vědeckých spolků (Němcová 1998). Nejsou známy okolnosti jejich seznámení, jisté však je, že jejich vztah nezůstal jen na „pracovní“ úrovni. Korespondence, přestože ne rozsáhlá, kromě otištěných dopisů obsahuje také například smuteční kondolenci Studničky při úmrtí Jirečkova otce, se dotýká také osobních záležitostí obou pisatelů. Po Jirečkově odchodu z Bulharska se pravidelně scházeli, konec konců oba přednášeli na stejné univerzitě, přestože zcela odlišné předměty. Ovšem ani po přesunu do Vídně jejich kontakty neustaly, jak dokazují dochované korespondenční lístky.

Dopisy Františka Studničky se zachovaly v Archivu Bulharské akademie věd, zatímco odpovědi Konstantina Jirečka v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Ve Studničkových dopisech (IX. a XII.) byly kvůli omezenému rozsahu edice vynechány pasáže popisující kompilované domácí poměry. Z Jirečkových dopisů lze také vyčíst jeho pracovitost, rozvažu a systematickosti. Jireček zároveň dokázal reálně zhodnotit stav bulharského školství, ve kterém viděl naději pro rychlý rozvoj.

Plovdiv v roce 1880, pohled na jeden ze sedmi plovdivských vrchů, tzv. „tepet“
Zdroj: Archiv Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě, archiv rodiny Škorpilových, karton 9.

Ediční poznámka

Při zpracování materiálů jsme vycházeli ze základní metodologické příručky (Štoviček 2002) a srovnatelných edičních počínů. Celkově se podařilo shromáždit 14 dokumentů, které se pojí ke sledované problematice. Z nich 7 představují žádosti českých uchazečů o místa učitelů v Bulharsku, v jednom případě doplněna o následnou komunikaci s ministerskými úředníky, v jednom o doporučující dopis. Edice je rozdělena na tři tematické části, jednotlivé dokumenty jsou řazeny chronologicky.

Jádro edice představují materiály z bulharských archivů – Vědeckého archivu Bulharské akademie věd a Archivu Národní knihovny v Sofii, které doplňují dokumenty uložené v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Zařazeny zde jsou všechny v tuto chvíli nám známé písemnosti, které se pojí k problematice příchodu českých učitelů do Bulharska.

Publikované dokumenty vznikly v rozmezí let 1880 až 1883, přičemž jejich těžiště představuje rok 1881. Právě roky 1880 a 1881 jsou obdobím největšího zájmu českých učitelů o práci na bulharských školách. Přes fragmentárnost této edice, dochována je pouze část z žádostí a souvisejících dokumentů, materiály představují migraci českých učitelů do Bulharska z nového pohledu a poskytují některé zcela originální informace.

Jednotlivé dokumenty zařazené do edice jsou opatřeny záhlavím, které obsahuje jméno pisatele a příjemce a údaje o datu (podle gregoriánského

kalendáře) a místa sepsání. Jedná se vlastní text pisatele, včetně jím provedených úprav, podržení, závorek apod. Texty přepsaných dokumentů jsou prezentovány v nezměněném formálním členění a struktuře. Ediční zásahy do textu, které slouží k lepšímu porozumění, jsou provedeny hranatými závorkami. Zachovány zůstávají dobové výrazy, opraveny byly pouze evidentní chyby pisatele, které by bránily porozumění. Přepis byl pořízen z rukopisné podoby dopisů. V dopisech ponecháváme jejich originální grafickou podobu, opraveny jsou pouze některé gramatické jevy, a to podle dnešních platných norem. Sjednoceno bylo pouze psaní datačních údajů na konec dopisu.

Poznámky pod textem slouží k vysvětlení nesrovnalostí v textu, doplnění informací k plnému pochopení obsahu jednotlivých dokumentů, příp. vysvětlení dobového kontextu. Na závěr jsou připojeny údaje vnějšího popisu – typologická charakteristika dokumentu (dopis, telegram), odkaz na archivní uložení a údaje o jazyku dokumentu. Všechny materiály se zachovaly v rukopisné podobě.

Většina zde publikovaných materiálů se zachovala v češtině a tyto dopisy nebyly dosud publikovány. V bulharštině se zachovala žádost Ivana Kadlece (I.a.), včetně všech doplňků a odpovědí bulharské strany a dopis Ludvíka Lukáše (VIII.). Z bulharštiny přeložil autor studie. Oba tyto materiály byly publikovány v bulharském přepisu (Zaprianova–Peneva 1999: 60–63, 66–69).

1.1.**IVAN KADLEC DIREKTOROVÍ NÁRODNÍ OSVĚTY V PLOVIDVU JOAKIMU GRUEVOVI
1881, 19. ledna, Praha**

Pane Direktore⁵,

S úctou níže podepsaný Ivan Kadlec,⁶ asistent malířství a geometrie v Praze, prosí o učitelské místo na jedné ze středních škol ve Východní Rumelii. Svou prosbu podporuje takto:

I. Absolvoval vyšší českou reálnou školu v Písku a složil maturitní zkoušky (A).

II. Absolvoval uměleckou akademii v Praze v předepsaných předmětech pro učitele kreslení a geometrii na středních školách (B).

III. Na základě výše uvedeného bude jmenován od zemského inspektora jako asistent těchto předmětů v I. c. k.⁷ české reálné a vyšším gymnáziu v Praze pro školní rok 1800/1, což potvrzuje list (C).

IV. Dosavadní jeho činnost a vystupování v tomto ústavu potvrzuje ředitel, stejně jako dva profesori těchto předmětů (C).⁸

Jmenovaný vznáší svou prosbu na následující školní rok a srdečně Vás prosí, pane Direktore, abyste mu podle možnosti co nejdříve oznámil svoje rozhodnutí, aby se – v případě, že bude přijat – od nynějška připravoval v jazyce i úkolech, které mu budou předloženy, jako bulharskému učiteli.

S hlubokou úctou
Ivan Kadlec

Praha, 2. února (19/1)⁹ 1881

I. císařsko královské české reálné a vyšší gymnásium v Praze, Spálená ulice

DOPIS

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcija 29, archivní jednotka č. 6, f. 29–30. Překlad z bulharštiny.

1.2.**JOAKIM GRUEV IVANU KADLECOVI**

1881, 5. února, Plovdiv

V odpovědi na Vaši žádost z 19/1 toho roku, mám tu čest Vám oznámit, že nabídka, kterou činíte s tím, abyste byl pozván jako učitel na jednu ze státních škol ve Východní Rumelii v příštím školním roce, [byla přijata]. Ale by se Direktorium národní osvěty mohlo definitivně rozhodnout, jestli Vás může pozvat a k jakému předmětu, je nejdříve nutné, abyste mu oznámil, jaké předměty byste vyučoval a jaké podmínky byste přijal. Pokud přijme Vaši odpověď, Dir[ektorim] bude ve stavu, aby dalo definitivní odpověď.

Se stejnou úctou¹⁰

Plovdiv, 5. února 1881

DOPIS (KONCEPT)

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcija 29, archivní jednotka č. 6, f. 31–32. Překlad z bulharštiny.

⁵ Žádost byla adresována direktorovi Národní osvěty ve Východní Rumelii Joakimu Gruevovi.

⁶ Jan Kadlec se narodil v Chlaponicích, maturoval na střední škole v Písku a poté promoval na Akademii umění v Praze. Ve Slivenu vyučoval kreslení v letech 1881–1885. Zde za nešťastných okolností v roce 1885 zemřel. Do dnešních dnů je uchována první opona místního divadla ve Slivenu, kterou namaloval.

⁷ Zkratka pro císařsko-královský – používala se pro označení v titulu orgánů rakouské části monarchie.

⁸ Uvedené přílohy se nezachovaly.

⁹ V Bulharsku byl do roku 1916 užíván juliánský kalendář, který se od gregoriánského, běžně užívaného v Rakousku-Uhersku, opožďoval v této době již o 12 dní.

¹⁰ Podpis chybí.

1.3.
IVAN KADLEC JOAKIMU GRUEVOVI
1881, 5. března, Praha

Pane Direktore,

Mám tu čest odpovědět na Váš dopis z 5. úno[ra] 1881 № 140. Moje žádost z 2. úno[ra] 1881 o učitelské místo ve Východní Rumelii se obecně týká specializace kreslení a malířství (geometrie a kreslení, geometrické obrazy a malířství). Nevylučuji ovšem možnost v případě nutnosti učit i některým jiným předmětům, na kterých se domluvíme s učitelským sborem.

Ohledně podmínek, za jakých bych přijal učitelské místo, myslím, že z mé strany jsou zbytečné a prosím Vás, pane Direktore, aby jste mě podřídil těm [podmínkám, které mají zahraniční učitelé], kteří jsou jmenováni učiteli na středních školách ve Východní Rumelii.

Já jsem tudíž ve všem k Vaším službám a prosím, pane Direktore, v případě, že mě jmenujete, laskavě mi v brzké době sdělte své rozhodnutí, stejně tak i to, jestli získám [finance na] cestovní náklady.

S hlubokou úctou

Ivan Kadlec

asistent

Praha, 5. března 1881

Jan Kadlec, asistent

při I. c. k. českém reálném

a vyšším gymnásiu v Praze

Spálená ulice

DOPIS

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcija 29, archivní jednotka č. 6, f. 33–34. Překlad z bulharštiny.

1.4.
IVAN KADLEC JOAKIMU GRUEVOVI
1881, 1. května, Praha

Sdělte mi prosím, jestli jsem získal učitelské místo.

TELEGRAM

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcija 29, archivní jednotka č. 6, f. 35. Překlad z bulharštiny.

1.5.
JOAKIM GRUEV IVANU KADLECOVI
Bez data, Plovdiv

V odpovědi na Váš dopis z 5. března a Váš telegram z 1. [ohoto měsíce] mám tu čest Vám oznámit, že Direktorium národní osvěty bere na vědomí Vaši prosbu a postará se, abyste získal učitelské místo na jedné ze státních škol od začátku nového školního roku za stejných podmínek, za jakých slouží i ostatní zahraniční učitelé.

Podrobnosti o nich, stejně i o předmětech, kterými budete pověřen, Vám budou oznámeny během měsíce července.

DOPIS (KONCEPT)

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcija 29, archivní jednotka č. 6, f. 36–37, překlad z bulharštiny.

1.6.

JOAKIM GRUEV LUDVÍKOVI LUKÁŠOVI

1881, 14. srpna, Plovdiv

Mrkvička¹¹ a Kadlec byli přijati za profesory v Plovdivu a ve Slivenu s ročním platem 180 l[eva]. Oznamte jim, ať s Vámi odjedou. Náklady na cestu jim budou proplaceny zde. Usnadněte jim [cestu].¹²
Gruev

TELEGRAM

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcijska 29, archivní jednotka č. 6, f. 38-40. Překlad z francouzštiny.

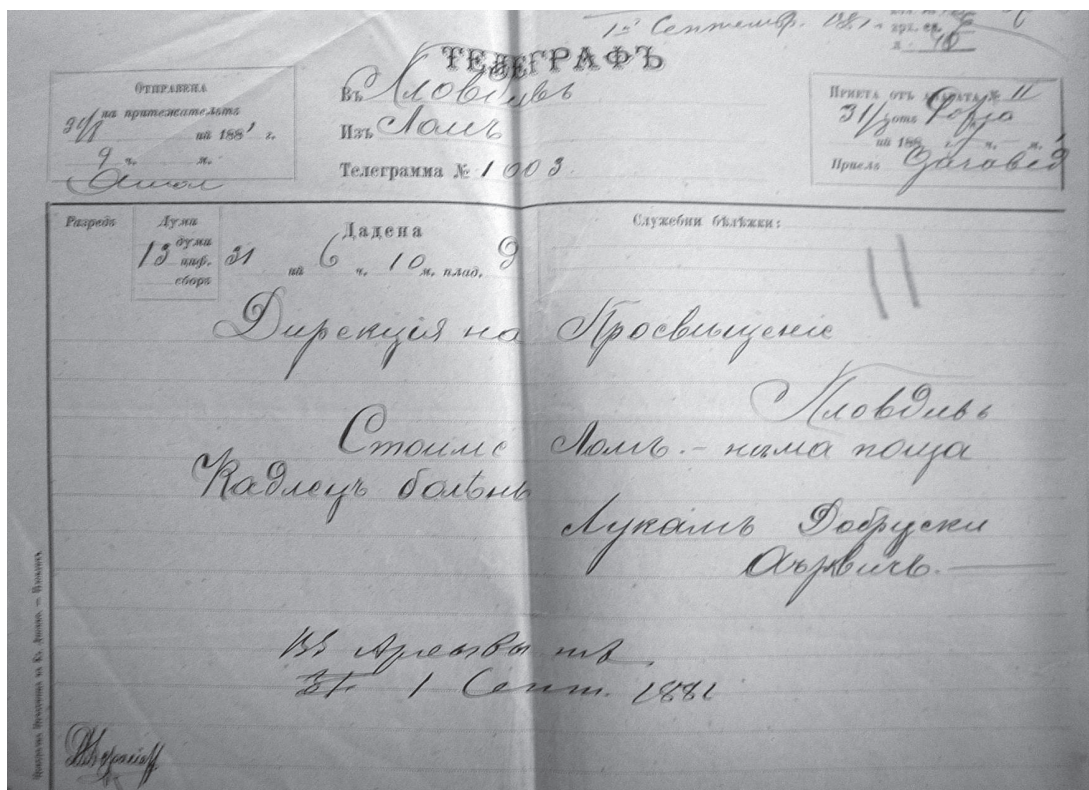
1.7.

LUKÁŠ, DOBRUSKÝ A MRKVIČKA JOAKIMU GRUEVOVI

Bez data, Lom

Zůstali jsme v Lomu – chybí pošta.¹³ Kadlec nemocný.

Lukáš, Dobruský, Mrkvič[ka]

Telegram Lukáše, Dobruského a Mrkvička z Lomu. Zdroj: Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcijska 29, archivní jednotka č. 6, f. 40

¹¹ Jan Mrkvička (1856–1938) vyučoval kreslení v Plovdivu na chlapeckém i dívčím gymnáziu. Zde začala také jeho umělecká kariéra, pro niž našel v Bulharsku pravou inspiraci. Po přesunu do Sofie roku 1889 působil na 1. chlapeckém gymnáziu. V roce 1896 byl jmenován ředitelem nově vzniklé Umělecké akademie, kde působil až do roku 1921, vychoval řadu žáků a proslavil se jako výtečný pozorovatel lidových zvyků a všedního života. Do své smrti se do Bulharska pravidelně vracel.

¹² Ministr národní osvěty Východní Rumelie podával v tomto telegramu Lukášovi, který jako učitel plovdivského gymnázia pobýval o letních prázdninách v Čechách, stručné informace o přijetí dvou nových učitelů a nabádal ho společně cestě.

¹³ Doprava z přístavního města Lom na severu Bulharska byla do vnitrozemí obvykle zajišťována povozy či vozy pošty. Čeští učitelé tedy zůstali zdržení kvůli absenci vhodného dopravního prostředku. Lom byla nejčastější zastávka těch, kteří do Bulharska cestovali z Evropy po Dunaji.

TELEGRAM

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcija 29, archivní jednotka č. 6, f. 41. Překlad z bulharštiny.

2.1.

VÁCLAV DVOŘÁK DIREKTOROVÍ NÁRODNÍ OSVĚTY V PLOVDIVU JOAKIMU GRUEVOVI 1881, 15. března, Praha

Vaše Blahorodí pane Direktore
Národní osvěty

v

Plovdivě!

Račte odpustit, blahorodný p[ane] Direktore smělosti mé, že odvažuji se prosbou a žádostí svou Vašnosti nepřijemnosti působiti, myslím však, že účel žádosti mé opovážlivost moji ospravedlní.

Po skončení studií gymnasiálních nastoupil jsem na Vysoké školy v Praze, bych oddal se zamilované své vědě mathematice a fysice. S nemalou pilností pokračoval jsem na dráze svých studií nedav se nijak od oboru toho odvrátiti, ač je zřejmo, že týž odbor silně je zastoupen a místa na středních školách, že již na delší dobu vyplněna jsou. An pak letos již obdržím absolutorium a pro nepříznivé poměry peněžité dále se mi pokračovati nelze, tu chopil jsem se myšlenky, že píle a přání mé svého toužebného cíle může dojíti tam, kde více kollegů mých, za týmž povoláním stánek si rozbilo, a to tím spíše, an jsem poměry tamější seznal poněkud od kollegů Bulharů, kteří zde navštěvují universitu a jejichž spolku „Sedjance“¹⁴ jsa členem theoreticky řeč bulharskou dobře znám, v konverzaci pak do konce tohoto školního roku se vycvičím.

Proto žádostí touto smělosti se dopouštěje, žádám Vašnosť ve vsí skromnosti, by neráčil Jste si obtěžovati mne zpravit, mohl-li bych po skončení studií universitních tohoto roku nějaké učitelské místo na některém gymnasiu neb reálce pro mathematicu a fyziku obdržeti.

Spolu připomínám, že theorii jazyka bulharského dobře znám a v praxi rozmlouvou s bulharskými studujícími se cvičím. Též uvést si dovoluji, že na ctěnou kladnou odpověď zaslal bych Vašnosti patřičné dokumenty.

Slibuji pak, že v případě splnění mého dávného přání upřímnou snahou a pílí v to pracovati budu, bych laskavosti té hodným se býti osvědčil.

V Praze, dne 15. března 1881

Václav Dvořák
posлуhač filosofie v Praze.

DOPIS

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcija 29, archivní jednotka č. 6, f. 46–47.

2.2.

VÁCLAV DVOŘÁK JOAKIMU GRUEVOVI 1881, 15. srpna, Záluží

Veledůstojný pane!

K doplnění své žádosti od 15/3 odesílám absolutorium a vysvědčení maturitní doufaje, že má snažná žádost oslyšena bude. Ostatních dokumentů posud potřebuji ohledně věcí vojenských. Zavazuji se v [pří]pádu příznivé odpovědi horlivě a svědomitě svých povinností plniti.

přílohy: A, B¹⁵

¹⁴ Spolek Bulharská sedjanka byl založen v roce 1880 bulharskými studenty a několika jejich českými kolegy. Předsedou se stal pozdější ředitel slivenského gymnázia Vasil Atanasov, známa jsou jména tří Čechů, kteří se zpočátku podíleli na jeho činnosti. Kromě Jana Mrkvičky, který sepsal spolkové stanovy, a Vladislava Šaka také Karel Lukáš. V roce 1881 měla Bulharská sedjanka již přes osmdesát členů, přičemž většinu z nich tvořili bulharští studenti v Čechách. Více: Motejlová-Manolovová (2006) *Uchováno v paměti. Bulharská sedjanka a její pokračovatelé v českých zemích*. Praha; Marcholeva, K. (2012) „Bälgarska sedjanka“ – kulturen anklav v „slavjanskija jerusalim“ (1880–1900). In: *Bälgarskata bochemistika dnes*. Sofija, s. 302–316.

¹⁵ Zmíněné přílohy se nezachovaly.

Václav Dvořák
 cand[idatus] prof[essore]
 v Záluží
 poslední pošta Soběslav
 Čechy
 Záluží, dne 15. srpna 1881

DOPIS

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekceja 29, archivní jednotka č. 6, f. 52.

3.

JOSEF KERHART ŘEDITELI PLOVDIVSKÉHO GYMNÁZIA
 1881, 10. května, Praha

N° 1336
 6. 5. 1881

кол. № 29
 арх. ел. 58

Slavní Ředitelství
 Da sa zeme upřesň
 Lud. Lukášek reálného gymnasia v
 zeme na gra
 meniu.
 6. Vyv. 1881.

Plovdivě!

Uhluboké uctě podpísaný
 osmítuje se ucházeti se o mis-
 to professorské na základě
 přiloženého vysvědčení matu-
 ritního a výtahu o zkouš-
 kách na c. k. vysoké škole tech-
 nické.

Tjž používá laskavosti pře-
 telé a spoluzáka svého, pana
 Lud. Lukáše k doručení žádos-
 ti této, a poukazuje slavní
 ředitelství na jeho, 20. dlouho-
 letého styku osobního plynoucí
 úsudků.

Ze příčiny této žádá se za-
 dateli bezúctným, každé jiné
 osobní odporučení přikládati,
 ujistějí pak, že se svě stany
 ničeho neopomeni, by Di-

Začátek žádosti Josefa
 Kerhardta

Zdroj: Archiv Národní
 knihovny v Sofii, fond
 Kolekceja 29, archivní
 jednotka č. 6, f. 58.

Slavné Ředitelství
reálného gymnasia v
Plovdivě!

V hluboké úctě podepsaný osměluje se ucházeti o místo profesorské na základě přiloženého vysvědčení maturitního a výťahu o zkouškách na c. k. vysoké škole technické.¹⁶

Týž používá laskavosti přítele a spolužáka svého pana Lud[víka] Lukáše k doručení žádosti této, a pokazuje slavné ředitelství na jeho, z dlouholetého styku osobního plynoucí úsudek.

Z příčiny této zdá se žádosti bezúčelným, každé jiné osobní odporučení příkládati, ujišťuji pak, že se své strany ničeho neopomenu, by důvěru naň skládanou nezklamal, a vynaloží veškerou píli, by povinností svým úplně dostál.

V případě příznivého vyřízení žádosti této prosí o laskavé udání podmínek podrobných a znamená se v hluboké úctě

Josef Kerhart

posluchač c. k. české vysoké školy technické

Praha, dne 10. května 1881

DOPIS

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcija 29, archivní jednotka č. 6, f. 58.

4.

ERVÍN ŠPINDLER¹⁷ KONSTANTINU JIREČKOVI 1881, 15. května, Roudnice nad Labem

Vaše Excellence!

Milá náhoda, kterouž dostalo se mi té cti, že Vašnostem nebudu snad osobou naprosto neznámou, – mám ještě v živé paměti příjemné chvíle, které jsem v ctěné společnosti Vašnostině zažil v čítárně Vojty Náprstka,¹⁸ – dodává mi odvahy, abych přímluvou svou obrátil pozornost Vaší Excellence na vzácnou mladou sílu učitelskou, která odhodlána jest přeložiti působiti své do mladého bulharského knížectví. Předpokládám, že Vaše Excellence dožaduje se z českých zemí sil dobrých, totiž učitelů, kteří by stejně vynikali i charakterem svým, i znalostí odbornou a byli tam na Jihu národu našemu ke cti. K učitelům takovým náleží

Fr. Chalupecký, z Žehrovic p[opřípadě] Mšec, jehož studia jsou asi následující:

Chalupecký odbyl s dobrým prospěchem vyšší reálku v Praze, načež studoval inženýrství na technice. Pro nedostatek hmotných prostředků (je z 10 dětí) věnoval se stavu učitelskému a byl od r[oku] 1876 do [18]78 výpom[ocným] učitelem ve Zvoleňovsi. Po odbyté maturitě stal se učitelem definitivním, letos pak přeložen na jednotřídní školu Mšec-Žehrovickou. Vyučuje taky již pátý rok. V březnu odbyl sobě Chalupecký druhou zkoušku v Praze a nabyl vysvědčení druhého stupně. Z kreslení má známku velmi dobrou, z matematiky, pedagogiky a praktického, jakož i z většiny ostatních předmětů třídy dobré. Zvláště by si troufal býti učitelem kreslení a rýsování, nelekal by se žádné práce, žádného namáhání a věnoval by se s největší chutí svému povolání.

¹⁶ Přiložené doklady se nezachovaly.

¹⁷ Ervín Špindler (1843–1918) pracoval celý aktivní život jako tajemník okresního úřadu v Roudnici nad Labem, kde byl také dlouholetým starostou, za mladočeskou stranu zasedal v Českém zemském sněmu a rakouské Říšské radě. Byl také literárně aktivní, přispíval do několika českých novin.

¹⁸ Vojtěch Náprstek (1826–1894), původním jménem Adalbert Fingerhut, byl český vlastenec a mecenáš. Aktivně se účastnil povstání v roce 1848, před hrozbou vězení utekl do Ameriky. V USA postupně vybudoval knihkupectví, které bylo významným krajanským střediskem. Po návratu se stal jednou z vůdčích osobností národního života, jeho dům byl jedním z kulturních a vzdělávacích center české inteligence. Stál u zrodu řady českých organizací, zabýval se osvětovou činností a prosazoval vzdělání a emancipaci žen. Významným činem bylo založení knihovny, která se stala místem debat a přednášek. V roce 1862 dal svůj dům přestavět na České průmyslové muzeum. Postupem času se měnilo zaměření muzea, ve kterém převládaly národopisné sbírky. Muzeum s jeho knihovnou se stalo přední českou institucí zaměřenou na mimoevropské kultury a život krajanů v zahraničí.

Co se tkne stránky tělesné, jest Chal[upecký] muž vysokého vzrůstu, pěkného zevnějšku a skálopevného zdraví. Do Bulharska hlavně protě [!] by rád se dostal, poněvadž odtamtud spíše by mohl podporovati svého bratra, dobrého gymnastu. Věda, že jsem některým českým právníkům dopomohl v jižním Bulharsku¹⁹ pomocí gener[álního] prokurátora kníž[ete] Rudolfa Thurn-Taxisa²⁰ k výborným místům²¹, domníval se Chal[upecký], že také na severu bulharském²² mám nějakého spojení a prosil mě o radu, zda-li a komu by žádost zaslati měl. Já pak, nemaje bližších známosti a věci, vznáším prosbu k Vaší Excellenci za laskavé sdělení bližších zpráv, předpokládaje, že také Vaší Excellenci, jakožto správci ministerstva osvěty, jde o získání sil výborných, k nimž Chal[upecký] jistě náleží.

S tím pak Vaší Excellenci laskavé paměti poručena se činí

v hluboké úctě oddaný
E[rvín] Špindler
okresní tajemník v Roudnici n[ad] L[abem], 15. května 1881

DOPIS

Naučen archiv BAN, fond 3K, a. e. 545.

5.1.

KAREL ZAHRADNÍK²³ KONSTANTINU JIREČKOVI 1881, 28. května, Záhřeb

Vaše excellence!

Dovoluji si obrátiti se na Vaší excellenci prosbou, byste mi laskavě, možno-li Vám, podati ráčil zprávu, zdaliž by nebylo v Knížectví Bulharském místa pro zkoušeného chasníka i přírodovědce od komise české i německé v Praze, jménem Bedřicha Weyra, prakticky mimo to vzdělaného a po delší dobu vyučujícího na německé reálce vyšší v Praze.

Jest to bratr našich matematiků Weyrů.²⁴ Psalť mi dotčený p[an] Bedřich Weyr[,] jakož i přítel můj Dr. Zd[eněk] Weyr z Prahy v této záležitosti, chtěje učiniti přátelské službě zadost[,] obracím se tím na Vaší excellenci. Hlavně kdyby bylo možné místo nějaké v Lom Palance²⁵, ve Svištově neb v Rusčuku²⁶, tj. v městech ležících na Dunaji obdržeti, i pod jakými podmínkami. Doufaje, že mi nezalží Vaše excellen-ce, obracím-li se zprávou o vyplnění s prosbou na Vás.

Ve veškeré úctě znamená se

Dr. K. Zahradník
prof[essor] na universitě v Záhřebě

Zagreb 28-5-81

DOPIS

Naučen archiv BAN, fond 3K, a. e. 418.

¹⁹ Myšlena Východní Rumelie.

²⁰ Rudolf Thurn-Taxis (1833–1904) byl český právník, který pocházel ze starobylého původně italského rodu. Byl stoupencem národního uvědomění a mecenášem vlasteneckých spolků. Do Bulharska přišel roku 1880 a působil jako generální prokurátor Vrchního soudu Východní Rumelie v Plovdivu. Do českých zemí se vrátil v roce 1892, zemřel v moravském Velehradě. Ačkoliv mohl užívat titulu princ jako nejmladší syn knížete Karla Anselma (1792–1844), v bulharských pramenech se setkáváme s tím, že byl neoprávněně titulován jako kníže.

²¹ V soudním systému Východní Rumelie působil celkem 6 českých právníků, po sjednocení s Bulharským knížectvím si často založili soukromé praxe či se vrátili do vlasti.

²² Myšleno Bulharské knížectví.

²³ Karel Zahradník (1848–1916) byl český matematik, který prožil část svého vědeckého života na univerzitě v Záhřebu. Později byl prvním rektorem České vysoké školy technické v Brně.

²⁴ Bedřich Weyr (1853–1908) byl synem českého matematika Fratiška Weyra (1820–1889), profesora pražské německé reálky v Mikulandské ulici. Bedřich Weyr od roku 1878 pracoval jako chemik a cukrovarnický technolog, později jako ředitel cukrovaru v Předměřicích a Hulíně. Jen autorem několika vědeckých článků a patentů. Jako matematici se prosadili jeho dva starší bratři Eduard (1852–1903) a Emil (1848–1894). Eduard Weyr byl profesorem matematiky na pražské univerzitě, Emil Weyr byl pro změnu profesorem matematiky na vídeňské univerzitě. Oba byli jedněmi z prvních členů Jednoty českých matematiků a členy dalších vědeckých společností. Oba bratři kromě jiných prací společně vydali třídílné *Základové vyšší geometrie*.

²⁵ Dobový výraz pro město Lom.

²⁶ Dobový výraz pro město Ruse.

5.2.

**BEDŘICH WEYR DIREKTORIUM NÁRODNÍ OSVĚTY V PLOVDIVU
1881, 12. července, Praha**

Vysoké ministerstvo vyučování v

Plovdivě!

V účtě podepsaný dovoluje sobě o některé uprázdněné místo při reálné škole v Plovdivě ucházeti a podporuje žádost svoji následujícím:

1. Absolvoval co řádný posluchač na c. k. české škole polytechnické odbor technické chemie s prospěchem velmi dobrým.
2. Podrobil se státním zkouškám a byl aprobován z chemie pro vyšší a přírodopisu pro nižší školy reálné s vyučovací řečí českou a německou.
3. Zabývá se primárně matematikou, tak že by po případě i předmětu tomu vyučovati mohl.
4. Odbyl zkušební rok při 1. vyšší státní reálné škole v Praze.
5. Byl v účtě podepsaný po dva roky co chemik a technický asistent v cukrovarech zaměstnán a
6. zastával roku letošního místo asistenta chemie při 2. státní reálné škole v Praze.
7. Uveřejnil některá pojednání z oboru technické chemie v různých časopisech v jazyku českém a německém.

V Praze dne 12. července 1881

Bedřich Weyr

Austria, Praha, Ječná ulice 29

DOPIS

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcija 29, archivní jednotka č. 6, f. 74.

6.

**JOSEF HÁSKA DIREKTORIUM NÁRODNÍ OSVĚTY V SOFII
1881, 16. června, Pyšely**

Vysoké Ministerum [!] osvĕty a vyučování ve Sredci!²⁷

V nejhlubší účtĕ podepsaný, jenž byl laskavým prostředkováním redakce „Nár[odních] listů“ zaslal v měsíci kvĕtnu t[otoho] r[oku] žádost za udĕlení místa učitelského při ped[agogickĕm] kursu v Lom-Palance[,] ale radĕji stálĕho místa učitele pedagogiky a specielní [!] methodiky při Knížecím učit[elskĕm] ústavĕ v Šumenu, osměluje se tímto vysloviti, že se obává v existenci [!] své rodiny z těchto příčin:

1. že jsou vnitřní pomĕry neurovnány jednak bojem o bulharskou ústavu, jednak bojem strany liberální proti konzervativní stranĕ;²⁸
2. žehrá se v mladĕm Bulgaristánu [!] proti cizincům;
3. měl-li by nejoddanĕji podepsaný místo svého stálĕho služného, jež se mu v Čechách vyplácí napřed měsíčně u c. k. berního úřadu, v Knížectví bulharskĕm doprošovati se jakýchsi dávek od města a obce,²⁹ což i v Čechách kdysi se dělo a bylo smutným dokladem nepořádnĕho vyplácení – tož sotva by podepsaný vymĕnil jistĕ své služné v Čechách za nejistĕ v Bulharsku.

²⁷ Dobový výraz pro hlavní město Sofii.

²⁸ Obecnĕ je možné konstatovat, že v období po roce 1879 nelze v Bulharskĕm knížectví hovořit o stabilní politickĕ situaci, příčinou bylo častĕ střídání vlád a ostrĕ spory mezi liberály a konzervativci. Neexistence početnĕjší střední vrstvy zapříčinila, že politickĕ režim byl ne vždy demokratický a až příliš často se mĕnil v diktatury nejrůznĕjšího typu. Přesto tzv. tĕrnovská ústava polořila základy pro demokratický vývoj Bulharska. Vĕ své dobĕ patřila k nepokrokovĕjším ústavám v Evropĕ, zajiřtovala napřříklad všeobecnĕ volební právo pro muže.

²⁹ Učitelĕ základních škol byli v Bulharsku skutečně placeni z rozpočtů jednotlivých obcí, výře platu tak byla podle značně variabilní, liřila se město od města, v některých případech byla mzda dokonce vyplácena v materiální podobĕ. Gymnaziální učitelĕ byli ovšem placeni přímo ministerstvem školství, jejich plat byl sjednán na celý školní rok a jeho výře byla, alespoň v prvních letech, velmi slušná i na českĕ pomĕry. Stížnosti na sniřování platů se začaly objevovat od 2. poloviny 80. let 19. století.

On chce přímo od Nejjasnější knížecí vlády a její úřadů býti toliko hotovými penězi též měsíčně napřed vyplácen.

S ohledem k obavě z důvodu prvního upokojuje podepsaného sice to vědomí, že český učitel jest zvyklý hleděti si toliko školy a nikoliv politiky a trvá na tom, že každá vláda, ať liberální, ať konservativní a nejjasnější Kníže Pán živiti může odborného učence, vychovatele a učitele mladého národa. Ale smutné zkušenosti i o tom svědčí, že někdy strany i ubohých učitelů a profesorů dílem pronásledují, ba při nestejných náhledech i místa zbavují.³⁰ Kéž by tato obava moje byla lichá!

Vzhledem k obavě z důvodu druhého kojí se v účtě podepsaný již před tou myšlenkou, že přiváděje s sebou do Bulharska dcerušku a své dva malé chlapečky a slibuje již napřed přestoupiti ku církvi bulharské³¹, přestává býti cizincem, a dle příkladu slavného Amose Komenského jen proto jde do ciziny, aby, kde toho je nejvíce třeba, v národu jako svíce on jasně svítě – sám se strávil ku obrození kultu v novém světě slovanském!

V účtě podepsaného nevede do Bulhar ani tučné služné, ani mrzká panovačnost nebo vychloubanost. Zajisté dle cestopisu, uveřejněného z nového Bulharska v časopise „Osvěta“³² mnohé nepohodlí bude podepsanému snášeti.

Na konec osměluje se podepsaný dodatí ku své žádosti z měsíce května 1881, že po nahlédnutí do železniční sazby vyžaduje stěhování jeho rodiny pouze do Lom-Palanky asi tyto výlohy:

Cesta z Pyšel do Vidně úhrnem	30 zl[atých] r[očního] č[ís]la]
Z Vidně do Ršavy ³³	80
Ze Ršavy do L[om]-Palanky	25
Zavazadla a posluha	35
Strava a jiné výlohy as	30
Úhrnem	200 zl. r. č. nebo 500 franků.

I prosí: Ráčiž Vysoké Ministerum mimo částky, udané již v žádosti z měsíce května, totiž:

1. náhradu za levné vyprodání a kupování nového nábytku 200 fr[anků]
  2. Zálohu na jeho služné, splatnou ve čtyřiceti lhůtách po 10 francích 400
- Poskytovati žadateli na cestu pouze do L.-Palanky (pakli do Šumenu, ovšem poměrně víc)

500
Úhrnem 1.100 franků
čili 440 zl. r. č.

Za jasné vytčení v potvrzovacím dekretu o věcech, zmíněných v žádosti a v tomto listu, jakož v brzkou odpověď prosí v nehlubší účtě

Jos[ef] Hásek

V Pyšelích, 16. června 1881

DOPIS

Naučen archiv BAN, fond 3K, a. e. 515.

³⁰ Mezi českými učiteli v Bulharsku nebyl zaznamenán jediný případ, kdy by byl pedagog zbaven místa pro své politické názory.

³¹ Myšlena pravoslavná církev. K přestupům na většinově v Bulharsku zastoupenou pravoslavnou víru docházelo spíše výjimečně. Mezi českými krajany lze zaznamenat pouze několik takových případů, přijetí pravoslavné víry se uskutečňovalo téměř výhradně při sňatku s místním partnerem.

³² Autorem článku *Z nového Bulharska*, který vyšel v časopise *Osvěta*, je Konstantin Jireček, který studii koncipoval jako cestopis s rozsáhlými historickými, etnologickými, ale i jazykovými přesahy. V úvodu poutavě popisuje cestu z Lomu do hlavního města Bulharského knížectví Sofie, která byla zkomplikována sněhovými přeháňkami. Tempo povozu nebylo vysoké, Jireček měl proto dostatek času všimnout si okolní krajiny, městeček a místních vesničanů. Zcela realisticky a bez příkras popisuje tehdejší politickou situaci i stav bulharského hospodářství. Potíže mu činilo zvyknout si na neutěšený stav budov, pro tenké stěny a děravé střechy připodobňuje pobyt v pronajatém pokoji životu ve stanu. V oblasti školství si stěžuje na nevyhovující budovy a chybějící učebnice. Jireček, K. (1881) *Z nového Bulharska*. *Osvěta*. R. 11, Č. 5 a 6, s. 385–400, 481–491.

³³ Myšleno rumunské město Orșova, kde v této době Dunaj opouštěl hranice Rakouska-Uherska.

7.
VLADIMÍŘ ŠVEJCAR DITEKTORIUM NÁRODNÍ OSVĚTY V PLOVDIVU
1881, 7. října, Praha

Vysoká vládo východní Rumélie!

V nejhlubší pokoře podepsané prosí
„vysokou vládu východní Rumélie“
za milostivé udělení místa učitelského na některé střední škole (gymnásium neb reálce) ve východní Rumélii a podporuji tuto svou prosbu těmito důvody:

A. Žadatel absolvoval s dobrým prospěchem gymnásium a po odbyté maturitní zkoušce oddal se na universitě v Praze studiu matematiky a fyziky z kterýchžto předmětů podstoupil státní zkoušky před c. k. českou zkušební kommisí pro gymnasia a dosáhl vysvědčení způsobilosti s vyznamenáním k vyučování matematice a fysice na vyšších gymnasiích, jak o tom svědčí soudně ověřený opis vysvědčení.

B. Žadatel jest dostatečně mocen jazyka francouzského a úplně jazyka německého a pilně cvičí v jazyce bulharském tak že znaje grammatikální [!] stránku jeho[,] snadno se tomuto příbuznému jazyku i v praxi přiučí[,] bude-li mu dána krátká k tomu lhůta.

Na základě těchto důvodů prosí vysokou vládu[,] aby uváživší způsobilost jeho k vyučování matematice a fysice na lyceích, podmínky své mu oznámí a peněžní prostředky na cestu mu vykázati ráčila.

Všechny doklady po svém příchodu předložil by v originálech. V případě odmítnutí žádá snažně za vrácení dokladů.

V Praze dne 7. října 1881

Vladimír Švejcar
zkušební kandidát na I. c. k. reálném
gymnásium v Praze, Spálená ulice

DOPIS

Archiv Národní knihovny v Sofii, fond Kolekcija 29, archivní jednotka č. 6, f. 206.

8.
LUDVÍK LUKÁŠ JOAKIMU GRUEVOVI
1881, 28. července, Praha

Vážený p[ane] Direktore,

Při mé cestě do Prahy jsme se domluvili, abych se vyptal na různé osoby a vybavení, týkající se škol. Protože jsem přijel do Prahy až 18. července, nemohl jsem najít všechny výše vzpomenuuté osoby a nemohu zatím odpovědět na všechny otázky, kromě následujících:

1. Učitel tělovýchovy a zpěvu Fr[antišek] Kožíšek si již našel definitivní službu a nemůže přijmout Vaši nabídku. Z mých dalších známých a doporučených učitelů gymnastiky jsem nenašel nikoho, kdo by měl nadání pro zpěv a chtěl by odejít do Bulharska. Aby se našel zvláštní učitel zpěvu a tělocviků je reálnější. Proto Vás prosím, pane Direktore, o nové instrukce.

2. Z doporučených kandidátů jsem nyní našel, v době prázdnin, pouze některé: K. Taranek, asistent Národního muzea, toho znám již z dřívější doby jako člověka s dobrým charakterem. Nově otiskl 2 monografie botaniky a zoologie, které byly dobře přijaty. I[van] Kadlec, ukončil malířskou akademii a jako asistent vyučoval kreslení na zdejším reálném gymnásium. Ostatní učitelé a moji známí pochvalují jeho charakter. I[vana] Mrkvičku mohu vřele doporučit, jelikož ho znám již mnoho let. Doporučuje se jako učitel (učil již samostatně) i jako malíř, který může malovat kresby do časopisů a knih, takového v Rumélii ještě není. V. Kozdera, filolog, zanechal kvůli osiření před třemi lety univerzitu a stal se vesnic-

kým učitelem. J[osef] Kerhart, matematik, kterého jsem na Vaši prosbu vybídl, aby zaslal svou žádost, je rozhodnutý a může odejít do Rumelie (26³⁴).³⁵

3. Programy a zákony základních škol, pedagogických a měšťanských školy zasílám poštou. Řády reál-
lek a technických škol jsem zaslal z Vídně, sbírku školských zákonů a příručky přivezu sám.

4. Pro učitele mateřských škol existuje zvláštní jednoroční kurz na zdejší Dívčí pedagogické škole, požadavky jsou:

1. Věk 16 let.

2. Osvědčení o morálním chování a osobní odpovědnosti.

3. Vzdělání, nutné k přijetí do prvního ročníku pedagogické školy, které se dokazuje zkouškou z náboženství, českého jazyka, zeměpisu, historie, matematiky, geometrie, přírodopisu a fyziky (téměř jako 3. stupeň na Plov[divské] dív[čí] škole).

4. Hudební sluch a hlas vhodný pro zpěv.

Způsobilost učitele v mateř[ských] škol[ách] můžou získat i osoby, které pravidelně tři měsíce navštěvovaly dětskou školku a na konci školního roku složily zkoušku. To je myslím nejvýhodnější pro Vaše kandidátky. Mohou navštěvovat školu Ženského výrobního spolku,³⁶ aby se naučily ručním pracím, kreslení a českému jazyku a na konci roku i [získaly praxi v] mateř[ské] škole. Ředitelka školy je nakloněna tomu je přijmout a osobně se bude starat o jejich pokrok. Rozvrh této školy Vám posílám.

Dne 25. července jsem dostal Váš dopis č. 1120, v kterém mi je uloženo objednat fyzikální, chemický a přírodovědný kabinet pro slivenské reálné gymnásium.

Udělal jsem v těchto dnech katalog nejdůležitějších věcí v ceně 1,500 florinů³⁷ a přímo jsem je objednal u výrobců. Fyzikální aparáty u [firmy] „Houdek a Hervert“, chemické u [firmy] „Huněk“ a přírodovědné u [firmy] „V. Frič“.

Pneumatický a elektrický přístroj jsem neobjednal, protože jich máme v naší škole dostatek. V brzké době zašlu i podrobný katalog objednaných aparátů.

Prosím Vás, pane Direktore, jakým způsobem se mají zaslat přístroje do Slivenu a jak mám postupovat ohledně učitele tělocviku.

Zůstávám navždy Vaší Excelenci oddaný

L. L. Lukáš

Praha, 28. července 1881

DOPIS

Archiv Národní knihovny v Sofii. Kolekcia 29, f. 157–158. Překlad z bulharštiny.

³⁴ Pravděpodobně uveden věk Josefa Kerharta.

³⁵ Z uvedených kandidátů se učitelé na východorumelijských gymnáziích stali pouze Jan Kadlec a Jan Mrkvička.

³⁶ Ženský výrobní spolek v Praze v roce 1871 založila a několik let řídila Karolína Světlá (1830–1899). Jeho cílem bylo chudým dívkám zprostředkovat vzdělání a praxi.

³⁷ Florin, česky zlatý, německy Gulden byla mince používaná v letech 1754–1892 v habsburské monarchii, resp. Rakousku-Uhersku. Okolo roku 1850 byl roční plat dělníka 100 až 200 zlatých. Tato měna byla nahrazena korunou v poměru 1 florint = 2 koruny.

9.

FRANTIŠEK STUDNIČKA KONSTANTINU JIREČKOVI**1880, 17. dubna, Praha**

Vysoce ctěný příteli!

Představuji si velmi živě nesnáze, jaké Vám asi dosti zhusta způsobují krajané do Bulharska se nyní hrnoucí a to hlavně tím, že nejsou dostatečně známí a důvěry účastní; s druhé strany není však divu, že našinci tak mnoho si na tom zakládají míti v cizině rodáka vysoce postaveného, jsouce zvyklí křestního patrona svého považovati za přirozeného přímluvce u nejvyšší stolice.

Že i já se odvažuju tímto listem Vaše zraky obrátiti k doručiteli jeho[,] p. Josefu Houdkovi,³⁸ staviteli v Plzni, dříve v Praze, způsobila nepřítomnost Vašnostina p[ana] otce, k němuž původně za přímluvu řízena prosba zdejšími známými. A poněvadž p. Houdek, který zde v Čechách požívá velmi dobré pověsti a co stavitel se všude osvědčil – na př[íklad] stavěl dům Ringhofferovi proti baštám na N[ovém] M[ěstě] p[ražském] – rád by energii svou zkusil v míře větší a činnost svou nerad dusil v poměrech stísněných, jaké u nás nastaly, odhodlal se, ač se mu zde dobře vede, k cestě do Bulharska, doufaje tam naléztí širší pole pro své síly. Nevím, zdali tam nalezne, po čem touží; tolik však mohu tvrditi, že zasluhuje důvěru a že nám bude všude sloužiti ke cti.

Abych psal něco o zdejších poměrech, bylo by zajisté zbytečno; neb není tu, co byste odjinud nevěděl. [...]

Nevím, zdali se máme zde těšiti, že stane se skutkem, co Jste při odchodu slíbili, totiž návštěva v létě na několik neděl, bylo by to velmi pěkné a zejména pro velectěnou p[ani] matku nanejvýš potěšitelné, onať stále vzpomíná Sofie a vypravuje o dobrém humoru z dopisů Vašich vanoucích.

Doufaje, že pro tento dopis odporučující nedostane si mi vzpomínky nemilé, trvám s obvyklou úctou

Váš nejušlužnější

Dr. F[rantišek] J[osef] Studnička

17. IV. 80

DOPIS

Naučen archiv BAN, fond 3K, a. e. 496, f. 1–2, dopis ze 17. 6. 1880.

10.

KONSTANTIN JIREČEK FRANTIŠKOVI STUDNIČKOVI**1881, 8. června, Sofie**

Velectěný pane a příteli!

Obracím se na Vás v záležitostech kantorského ráje, který dle domnění mnohých našinců se otvírá v Bulharsku. Zpráva v „N[árodních] L[istech]“ o učitelských místech v Bulharsku patrně způsobila přemnoho hluku.³⁹ Na nás zde se svalila celá potopa českých žádostí jmenovitě od učitelů na obecných školách, často i s kolkem rakouským.

Arci, několika lidí máme skutečně nevyhnutelně zapotřebí. Ale každého sem vzítí nelze. Sem se hodí jen mladý člověk s otevřenou hlavou, pohyblivé povahy, který má dosti pružnosti, aby se vypravil do nového světa. Nutno je aby měl slušný exterius[!] i vůbec aby byl slušný člověk. Jinak se nám může přihoditi ostuda. Každý se sem nehodí, ba ti co jsou zde, naříkají jako by o závod.

Postavení zde bezpečné není. O pensích není zákonů. Vůbec stát v orientě nestojí na tak pevných základech jako u nás. Platy jdou od 3000 do 4800 franků.

³⁸ Nejistěny bližší životopisné údaje, do Bulharska zřejmě nepřicestoval.

³⁹ Dne 13. května 1881 vyšla v Národních listech na straně 3 v rubrice Listárna redakce následující krátká anonymní zpráva: „*Učitelé do Bulharska. Kdokoliv se ucházeti chce o některé z uprázdněných míst učitelských v knížectví bulharském, nechť žádost svou doklady opatřenou zašle přímo ministerstvu vyučování v Sredci (Sofii). Žádost může sepsána býti též jazykem českým.*“

Nutno zapotřebí je učitelů několik (3) pro kreslení, kteří by mohli přednášet i geometrii v nižších třídách a tělocvik. Jeden učitel nebo dva pro deskriptivu nebyl by na škodu. Filology máme. Kromě toho otevře se snad několik kursů průmyslných [!], i pro ně v případě daném bude zapotřebí lidí zkušených.

Kdybyste Vy nebo jiní známí mohli by mi někoho doporučit, budu Vám velice povděčen. Do 1. sept[embra] arci je ještě čas, do počátku školního roku, a do té doby máme ještě salto mortale ve Svištově.⁴⁰

S mnohým pozdravením Vám
a ostatním přátelům jsem Váš

Dr. Konst. Jireček

Sofia 6/18 VI. 1881

DOPIS

Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze, fond František Studnička, korespondence od Konstantina Jirečka, dopis z 6. 6. 1881.

11.

FRANTIŠEK STUDNIČKA KONSTANTINU JIREČKOVI

1880, 15. července, Praha

Slovutný Pane!

Ačkoliv jsem vyhledal řadu svědomitých i důkladně vzdělaných mladých mužů pro Bulharsko, jichž by bylo pro jinou cizinu škoda, přece dopátral jsem se z oboru deskriptivy a matematiky nyní dvou, které si dovoluji postavit na místa nejpřednější: Alois Zdráhal (nyní v Karlíně) již k Vám zadal a Karel Svoboda (nyní na české realce) zadává dnes.⁴¹ Oba jsou dokonale vzdělaní, učili s výsledkem a povahou jsou praví mužové, ve všem spolehliví.

Tolik dovoluji si přičinit ještě k návrhu prvnímu,
trvaje v úctě nevšední oddaný
Alois Studnička
c. k. professor

V Praze dne 15. července [18]81.

DOPIS

Naučen archiv BAN, fond 3K, a. e. 496, f. 3, dopis z 15. 7. 1881.

12.

FRANTIŠEK STUDNIČKA KONSTANTINU JIREČKOVI

1880, 25. srpna, Praha

Velectěný příteli!

Co se týče učitelských sil, dospěl jsem s bratrem po důkladné úvaze všech okolností, zejména punktů v ctěném listě Vašnostiném vytknutých, že doporučení zasluhují, co jsou na přiloženém lístku jmenování. Řekli jsme jim, aby se obrátili k Vašnostem přímo stran definitivních podmínek, což tím snadněji možná učiniti, jelikož věc nespěchá.

S panem otcem jsem nedávno mluvil, když zde v Praze meškal kvůli učené společnosti; dal nám všem ujištění, že se Vašnostem není co báti nějaké orientální nevďěčnosti neočekávané a že bezpečnost osoby tam jest zaručena; měli jsme strach.

⁴⁰ Dne 27. 4. 1881 se uskutečnil státní převrat Alexandra Battenberga, namířený proti liberálům, v jehož důsledku došlo k nastolení knížecího režimu tzv. „plných mocí“. Nová vláda byla schválena 1. 7. 1881 Národním shromážděním, které se sešlo ve Svištově. Předsedou vlády se stal generál Ehrenroth, ministrem národní osvěty Konstantin Jireček.

⁴¹ Ani jeden kandidát do služby v Bulharském knížectví nenastoupil.

[...]

Přeje Vašnostem ke všemu zdaru co nejlepšího, trvám s obvyklou přátelskou úctou
Vašnostin nejoddanější
Dr. Fr. Studnička

25/8 1881

1.) Mukařovský Jan⁴²

zkoušen z deskriptivy a matematiky pro vyšší reálky.
(Nyní na I. reálném gymnásiu.)

3.) Čermák Jan⁴³

zkoušen pro kreslení
na vyšších reálk[y]
(zadal již do Bulharska)

2.) Němec Jan⁴⁴

zkouš[en] pro mathem[ematiku]
a deskriptivu pro vyšší reálky
(Nyní v Karlíně.)
(zadal již do Bulharska)

4.) Špulák Ant[onín]⁴⁵

kreslení pro vyšší
(nyní v Karlíně.)

DOPIS

Naučen archiv BAN, fond 3K, a. e. 496, f. 4–5, dopis z 25. 8. 1881.

13.

KONSTANTIN JIREČEK FRANTIŠKOVI STUDNIČKOVI

1881, 6. srpna, Sofie

Velectěný příteli!

Již ode dávna jsem Vám dlužen odpověď na vzácný list od července t[ohoto] r[oku], ale velká mela politická před rozhodnutím ve Svištově a nesmírný nával prací po tomto rozhodnutí učinily mi nemožným každý pokus o jakoukoli pořádnou korespondenci! Velice jsem Vám povděčen za doporučení kandidátů pro naše školy. Čermák a Špulák přijali telegraficky i čekáme je zde; peníze na cestu jsou jim vykázaný po 300 francích u bulharského velkokupce Panike (Panitze) ve Vídni, Sloherhaust 11; školní rok začíná se 1/13 září. Svoboda (ve Vlt. Týně na prázdninách) žádal o 14denní rozmyšlenou, což nejde. Telegrafoval jsem Janu Němcovi (Karlínská reálka), ale po tu chvíli odpovědi nemám; patrně není v Praze. Více než tři osob na ten čas zapotřebí není, leda někdo pro zpěv a tělocvik při reálce v Kjustendilu, ale můžeme být i bez toho.

Začátek školního roku zasul mne množstvím prací, tak že ve dne v noci jsem bez přetržení zaměstnán. Počátkem října doufám[,] že mi bude možno spatřiti na několik dní zase „Evropu“ a při tom: Prahu a Vás s ní.

Se srdečným pozdravem zůstávám s obvyklou přátelskou úctou

Vašnostem

vřele oddaný

Dr. Kont[antin] Jireček

Sofia 25 srpna/ 6 září 1881

⁴² Jan Mukařovský nakonec do Bulharska neodcestoval.

⁴³ Jan Čermák vyučoval kreslení na Prvním mužském gymnásiu v Sofii ve školním roce 1881/1882, poté do roku 1885 učil na Prvním dívčím gymnásiu v Sofii.

⁴⁴ Jan Špulák vyučoval kreslení a krasopis nejprve v Kljustendilu v letech 1880–1883, poté dva roky ve Varně a poté až do roku 1906, dlouhých dvacet jedna let, v Ruse.

⁴⁵ Jan Němec (1853–1906) vystudoval pražskou techniku. Po příchodu do Bulharska začal vyučovat matematiku na Aprilovovské gymnásiu v Gabrovu v letech 1881–1885. Následujících jedenadvacet let pokračuje v učitelské profesi v Ruse. Roku 1906 zde také zemřel.

DOPIS

Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze, fond František Studnička, korespondence od Konstantina Jirečka, dopis z 25. 8. 1881.

14.**KONSTANTIN JIREČEK FRANTIŠKOVI STUDNIČKOVI****1883, 24. ledna, Sofie**

Velectěný příteli!

Srdečné díky za logarithmy s bulharským úvodem od p. Šourka⁴⁶, s kterými Jste si na mne k Vánocům laskavě spomenouti ráčili. Zdejší střední školy již dospěly vesměs k vyšším třídám a tudíž logaritmům se již otevřena neznámá jim posud cesta pod Balkány. Ostatně nesmím zamlčeti, že žáci zde ukazují znamenité schopnosti v mathematice, které věští dobrou budoucnost.

Letos jsem bohužel neměl štěstí s Vámi se viděti, což se mi přihodilo i s mnohými jinými přáteli v Praze. Byl jsem až v Paříži a Miláně, ale na návratu přes Prahu stihl jsem ještě feriální⁴⁷ čaj.

Zde věci chodí, rozumí se, pořáde dle východního způsobu: hojné změny kulis, mnoho řečí, pletich a povyky a každý den nějaké politické nebo nepolitické překvapení. Ale člověk tomu již přivykne: žije se a živoří se ode dne ke dni, bez stagnace a lethargie, někdy dosti vesele.

Se srdečným pozdravením

Váš

Dr. Konstantin Jireček

Sofia 12(24) ledna 1883

DOPIS

Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze, fond František Studnička, korespondence od Konstantina Jirečka, dopis z 12. 1. 1883.

⁴⁶ Antonín Šourek (1857–1926) vyučoval matematiku, deskriptivní geometrii a fyziku na gymnáziích ve Slivenu, Plovdivu a Sofii. Je autorem několika učebnic deskriptivní geometrie. Do bulharštiny přeložil mimo jiné logaritmické tabulky od Františka Studničky, které vyšly roku 1882 a poté v několika dalších vydáních. Od roku 1890 pracoval na Vysoké škole v Sofii, kde s přestávkou v letech 1914–1921 působil až do konce života.

⁴⁷ Ve významu prázdninový.

Závěr

Informovanost české veřejnosti o dění na Balkáně byla v této době poměrně vysoká, české deníky pravidelně psaly o aktuálním dění a měly na místě dokonce své korespondenty. Velký zájem vzbudilo krvavě potlačené tzv. dubnové povstání a následně vojenské operace v letech 1877 až 1878.

Zachované a v této práci publikované dokumenty dokazují, že také díky tomu o práci v Bulharském knížectví, resp. Východní Rumelii byl ze strany českých pedagogů poměrně velký zájem. O možnosti uplatnění věděli od svých vrstevníků, kteří již do Bulharska odcestovali, bulharských spolužáků či z výzvy, otištěné v Národních listech. Ve svých žádostech pisatelé vysvětlovali pohnutky, deklarovali dosažené vzdělání a touhu odcestovat jihovýchodním směrem. Těmito žádostmi byla ministerstva školství údajně zavalena, všechny, do dnešních dní dochované žádosti jsou publikovány v první části. Jak se můžeme dočíst v následujících dokumentech, výběr vhodných učitelů probíhal v této době především na základě osobních vazeb a doporučení. Tuto zprostředkovatelskou pozici pro Konstantina Jirečka vykonával František Studnička, pro Joakima Grueva pak Ludvík Lukáš. ■

Literatura

- BEČVÁŘOVÁ, M.** (2009) *České kořeny bulharské matematiky*. Praha: Matfyzpress.
- DOROVSKÝ, I.** (1983) *Konstantin Jireček. Život a dílo*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně.
- DOROVSKÝ, I.** (1983) *Konstantin Jireček. Život a dílo*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně.

- MARCHOLEVA, K.** (2012) „Bálgarska sedjanka“ – kulturen anklav v „slavjanskija jerusalim“ (1880–1900). In: *Bálgarskata bochemistika dnes*. Sofija, s. 302–316.
- MIJATEV, P.** (1953) *Iz archiva na Konstantin Ireček I*. Sofija: BAN.
- MOTEJLOVÁ-MANOLOVOVÁ** (2006) *Uchováno v paměti. Bulharská sedjanka a její pokračovatelé v českých zemích*. Praha.
- NĚMCOVÁ, M.** (1998) *František Josef Studnička 1836–1903*. Praha: Prometheus.
- PENČEV, V.** (2009) Za českata invazija v Bálgarija sled osvoboždenieto. Typologija na migracioniite dviženija i charakteristika za českata obštost u nas. In: *Čechi v Bágarija*. Sofija: Izdatelstvo Valentin Trajanov.
- PENEV, A., PETROV, P.** (1988) *Čuždenci – prosvetni dejci v Bálgarija*. Sofija: Narodna prosveta.
- RYCHLÍK, J.** (2000) *Dějiny Bulharska*. Praha: NLN.
- ŠŤOVÍČEK, I. a kol.** (2002) *Zásady pro vydávání novověkých historických pramenů v období od počátku 16. Století do současnosti*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR.
- TODOROV, V.** (ed.): (1995, 1996, 1999) *Čechi v Bálgarija – Istorija i topologija na edna civilizatorska rolja*. Sofija: Homo Bohemicus.
- VAČKOVA, K., VAČKOV, K.** (1993) Ludvig Lukaš i češkoto vlianie vărhu bálgarskata chimičeska terminologija. In: *Naučni trudove – Filologii*, Plovdiv: Universitet Paisij Chilendarski.
- ZAPRANOVA-PENEVA, N.** (1999) Dokumenti za Čechija i za Bálgarski Čechi vāv fondovete na vidni naši dejci. In: *Čechi v Bálgarija. Istorija i topologija na edna civilizatorska rolja III*. Sofija: Homo Bohemicus.

SUMMARY & KEYWORDS

“The Teacher’s Paradise That, in Many Countrymen’s Eyes, Is Opening up in Bulgaria” The arrival of Czech teachers in Bulgaria in the 1880s. Collected documents.

The aim of this document collection is to present heretofore unpublished documents describing the situation of the young men who decided to leave the Czech lands for Bulgaria in the late 19th century. These materials concern the Czech teachers active in Bulgaria in this period; there were over 30 such teachers. Meanwhile, the demand for work in Bulgaria exceeded the actual supply; not all of the candidates were ultimately accepted. From these documents we can also learn the reasons for their departure to the Balkans and the process they had to undergo in departing.

- Bulgaria – education system – secondary schools – teachers – Czechs – migration

Cílem této edice je představit dosud nepublikované dokumenty, které přibližují situaci mladých mužů, kteří se v na sklonku 19. století rozhodli odejít za prací do Bulharska. Materiály se týkají českých středoškolských učitelů, kterých bychom zde v tomto období napočítali více než 30. Poptávka po práci v Bulharsku přitom převyšovala skutečnou nabídku, ne všichni kandidáti byli nakonec přijati. Mimo jiné se tak dozvídáme příčiny jejich odchodu na Balkán a proces, jakým při tom museli projít.

- Bulharsko – školství – gymnázia – učitelé – Češi – migrace